

SEĆANJA NA PROFESORA MARKA BABCA

Snežana Ivanović

Svako ko je imao čast da govori o legendarnom sineasti, autoru mnogih knjiga iz oblasti montaže i filma, i osnivaču Katedre za montažu, profesoru Marku Babcu, morao se suočiti sa ozbiljnom dilemom – kako pristupiti tako obimnom delu, bogatoj autorskoj i pedagoškoj biografiji profesora Babca, filmskog čoveka *par excellence*, kako ga je u svojoj kolumni posvećenoj sećanju na prof. Babca nazvao reditelj Boro Drašković. I zaista, nemoguće je razumeti njegovu ličnost ako na početku ne istaknemo bar neke vrhunske domete njegove bogate karijere, možda nedovoljno poznate našim mladim kolegama...

Rođen je u Zemunu, 9. marta 1935. godine. Osnovnu i srednju školu završio je u Beogradu, gde je na Medicinskom fakultetu diplomirao 1962. godine. Jedan je od osnivača Kino kluba „Beograd”, koji je bio rasadnik talentovanih sineasta, iz koga su, pored profesora Babca, ponikli i Kokan Rakonjac, Žika Pavlović, Dušan Makavejev... U takvom društvu, profesor Babac od 1961. počinje da se profesionalno bavi filmom kao filmski montažer i reditelj. Režirao je triigrana filma: *Kapi, vode, ratnici* (druga priča „Mali skver”, 1962), za koji je nagrađen Specijalnom diplomom za režiju na Festivalu u Puli, *Grad*¹ iz 1963. (druga priča „Srce“) i *Ko puca, otvorice mu se* (1965).

Profesor Babac je montirao 13 dugometražnih igralih filmova, oko 100 kratkometražnih, a režirao je preko 80 kratkometražnih igralih i dokumentarnih filmova, kao i 2 TV drame. Godine 1981. nagrađen je, kao najznačajniji stvaralač u oblasti filmske montaže, Poveljom Festivala jugoslovenskog dokumentarnog i kratkometražnog filma za trajan doprinos jugoslovenskoj kinematografiji. Isti Festival mu je 2008. godine dodelio nagradu za životno

1 Film *Grad* je 1963. godine bio sudske zabranjen za javno prikazivanje, a potom 1990. godine, posle 27 godina, oslobođen svih optužbi.

delo i tom prilikom objavio monografiju „Moja slika o filmu kao snu”, koja je posvećena kompleksnom stvaralačkom opusu profesora Babca.

Paralelno sa navedenim aktivnostima, profesor je neumorno radio i na razvijanju filmske kulture i popularisanju filmske umetnosti, najpre kao predavač na brojnim seminarima i kursevima za omladinu i filmske pedagoge, a kasnije i u okviru gotovo svih filmskih škola u regionu. Bio je uveren da se veće poznavanje jedinstvene vizuelne prirode filma, naročito jezika montaže, uči na isti način na koji se od davnina uče ljudi veštini komunikacije.

Od 1966. godine, predavao je filmsku montažu na Akademiji za pozorište, film, radio i televiziju u Beogradu, a 1971. godine, osnovao je Katedru za filmsku i TV montažu. Takođe, bio je utemeljivač i predavač predmeta – filmska montaža, na Akademijama u Ljubljani, Sarajevu, Novom Sadu i Banja Luci.

Za postignute rezultate u razvoju nastave na FDU, nagrađen je *Srebrnom medaljom Univerziteta umetnosti* i *Zlatnom poveljom Fakulteta dramskih umetnosti* u Beogradu, za izuzetan doprinos uspešnom razvoju umetničke pedagogije.

Kao jedan od najposvećenijih sledbenika dela Slavka Vorkapića, godinama se bavio problemima vizuelne prirode filma i stvaralačke prirode filmske montaže. Autor je osam antologičkih jednočasovnih TV emisija „Vizuelna priroda filma“ koje predstavljaju jedinstven teorijski i nastavni ogled o zanatu, jeziku i umetnosti filma. Ostavio je za sobom desetak kapitalnih naslova iz oblasti teorije i prakse filmske umetnosti: *Film u vašim rukama*, *Tehnika filmske montaže*, *Vizuelna priroda filma*, *O pravom filmu*, *Novo lice televizije*, *Jezik montaže pokretnih slika*, *Film i san*, *Iza montaže*, kao i poslednje, vrhunsko delo – *Prostor-vreme filma*. Ova dela predstavljaju ne samo nezamenljive udžbenike za studente montaže i drugih filmsko-televizijskih katedri, već svojom neprolaznom aktuelnošću nadilaze edukativnu namenu, dajući značajan doprinos podizanju naše filmske kulture uopšte.

Kao glavni urednik, profesor Babac je bio najzaslužniji za nastanak dvotomnog *Leksikona filmskih i televizijskih pojmova*, koji je po bogatstvu i kvalitetu obrađenih pojmove jedan od najzapaženijih dela ove vrste u svetskim okvirima.

Uz njegovu obimnu prevodilačku i restauratorsku aktivnost, vredi napomenuti i činjenicu da je dugi niz godina profesor bio redovni učesnik i dragi gost

Festivala nemog filma u Pordenoneu (Italija) kao i Festivala dalekoistočnog filma u Udinama (Italija), gde se nadahnjivao filmom koji, kako je govorio, „nije izgubio vitalnost.”

Iz navedenog, jasno je da je profesor bio sudbinski i suštinski vezan za film. Iako je u svakodnevnom životu bio oprezni optimista, u svom delanju je bio nepokolebljivo istrajan da u vazda oskudnim uslovima dovrši započeto. Na našu sreću, u životnoj dilemi koja je neminovno morala postojati – da li se opredeliti za filmsku praksu ili pedagogiju, profesor se opredelio za pedagogiju. Tako su se naši putevi ukrstili.

Kao njegov dugogodišnji asistent i saradnik, imala sam tu privilegiju da iz neposredne blizine svedočim njegovoj profesorskoj magiji koja ga je činila tako izuzetnim, zahvaljujući kojoj je prevazilazio ustaljeni akademski način tumačenja i predstavljanja (filmske) umetnosti. Kad razmišljam o profesoru, onda najdragocenijim doprinosom smatram to što je umeo da svoje ushićenje filmom prenese. Generacija za generacijom... soba 50... čas... na platnu se smenjuju osmišljeni primeri iz različitih kinematografija... Teme: Kiša na filmu, Voz na filmu, Susreti, Poljupci, Rastanci ...i svaki put, narastajući naboj tako profilisan, da studenti u jednom trenutku osete momenat u kom se događaji i stvarnost povlače pred nečim vanvremenskim. On nije dozvoljavao da nezapaženo prođu mesta gde se u filmskom tkanju prelamaju vrhunci filmske umetnosti koji su i njega samog dovodili u ushićenje. Neumorno je pronalazio i nanovo vaskrsavao te velike trenutke Filma kojima više nego ikad prete ravnodušnost, nerazumevanje i zaborav. On je uviđao opasnost da ti vrhunci mogu proći neprimećeno, mimo pažnje studenata, i samo njemu svojstvenom mešavinom diskrecije i neposrednosti, uspevao je da studente–pasivne gledaoce prevede u studente–aktivne učesnike spoznaje, kako se vidi ono što najviše vredi...kako se prepoznaju ta „sveta mesta trajne lepote i istine”... kada je estetski doživljaj na ivici da pređe u sakralni... kada se uz pomoć magije filma očituje viša istina...

On je dobro poznavao TO, uzvišeno svestan da TO, još uvek neosvešćenim studentima, čija je mašta sistematski oblikovana prema komercijalnim uзорima, lako može da promakne... I tada bi intervenisao, zaustavljao trenutak u vremenu, i uz obavezno – „Pogledajte, molim vas... Fantastično!”, navodio prisutne da „filmsku svetlost počnu da upijaju nečim višim nego što je – kako bi rekao Žan Vigo – svakodnevno oko”. A to je nadpedagoško. To je buđenje svesti o onome što se rečima ne da obuhvatiti, nešto što se pamti za sva vremena. Ishodište emancipacije.

Pratim u nastavku reakciju studenata na njegov *umetnički entuzijazam, znanje i pamet*, na energiju koja se u tom trenutku oslobađa sa ekrana. Prisustvujem nekoj vrsti omiričkog fenomena – posmatram kako u *slow motion*-u popušta kruto držanje prisutnih i kako nečujno spadaju veštačke stege, jer – vaspitavani smo da krijemo oduševljenje i da se ne predajemo emocijama pogotovo kada im se, kao na času, najmanje nadamo. Svedočim kako se studenti, općinjeni i poneseni mogućnostima koje nude pokretne slike, bude, oživljavaju duhom, preobražavaju, prepoznaju sopstvene potencijale...

U tome je sadržana neprolazna vrednost profesora Babca, moćnija u odnosu na brojne druge navedene njegove talente, sublimacija svega šta je radio i za šta je živeo. A to je pre svega apostolski odnos prema umetnosti filma, koju je verno propagirao i nesebično prenosio generacijama: Razumeti film kao umetnost koja, bio je ubedjen, ima moć da najdublje deluje na ljude; Obuhvatiti njegovu vizuelnost, metaforičnost, snolikost, simboliku; Razviti estetske i humanističke kriterijume; Delovati emancipatorski – ne samo na studente nego i na nas buduće pedagoge koji smo, jedan po jedan, izlazili ispod njegovog „šinjela”.

Ima li veće punine u profesiji do iznedriti mnoštvo emancipovanih ljudi osetljivih na „sva bogatstva ljudskog duha u rađanju”... ljudi svesnih kolika je snaga onoga što je izvan ili iznad svakodnevne trivije i kalkulantske komercijalizovane prakse, koju je prezirao.

Shvatajući dubinu jaza između ova dva sveta, otkrivajući nam prostor umetnosti koji, imun na spoljne uticaje, relativizuje svakodnevnu banalnost, otvarao nam je vrata paralelnih svetova, I omogućavao efikasno i spasonosno bekstvo u „područje filma” svaki put kad stvarnost postane nepodnošljiva – spas iz kog smo mi, njegovi učenici, crpli snagu za kontinuitet postojanosti profesije filmskog stvaraoca u ovoj i ovakvoj kinematografiji.

P.S.

Poslednje reči našeg profesora bile su: „Stalno mi se ređaju slike...” – iz čega saznajemo da je do poslednjeg trenutka živeo umetnost slika-u-pokretu, pokušavajući da im odredi mesto, trajanje i smisao. Da li je tada u tome uspeo, nikad nećemo sazнати, ali sa sigurnošću znamo da je uspeo u najtežem, da iznedri plejadu vrsnih sineasta na koje može da računa budućnost domaće i regionalne kinematografije. Sigurna sam, da ga tamo, u nekom *novom*, drugačijem prostoru- vremenu, to čini ponosnim.

Poštovani profesore,

Nisam uopšte siguran da je ovakav način obraćanja pravilan, ali mi se, istovremeno, čini da bi svaki drugi bio previše zvaničan i hladan – drugim rečima, potpuno neprimeren Vašoj ličnosti i njenom značaju za Katedru montaže. Zbog toga ču, bez straha da to bude protumačeno kao preterano, reći – Bez Vas ne bi bilo ni Katedre montaže, bar ne ovakve kakva danas postoji. To je već neka vrsta aksioma, dakle nešto što ne mogu osporiti čak ni oni koji, po mnogim drugim pitanjima, nikada nisu bili u idealnom saglasju sa Vama. *Ništa što bi vredelo znati se ne može naučiti u školi* – govorio je Oskar Vajld. Zadatak svih nas koji se bavimo ovim poslom je, upravo, dokazivanje suprotnog. Sve to je nama neuporedivo lakše, budući da su pre nas u ovom poslu i na ovom mestu postojali Vaše znanje, Vaš entuzijazam i Vaša posvećenost – kao temelji Škole iz koje se mnogo toga može naučiti. I, što je isto toliko važno, Škole iz koje studenti izlaze kao duhovno i kreativno mnogo bogatije ličnosti nego što su to bili u momentu kada su u nju ulazili. Prenošenje znanja drugima može biti plemenitiji čin od samog stvaranja. Vi se tog principa i te pedagoške strasti niste odrekli do kraja, čak ni u godinama kad Vas na to ništa nije obavezivalo.

Poštovani profesore, neki bi rekli da ste Vi od onih koji su živeli za film, a možda je bolje reći da ste Vi živeli Film. Takvih danas gotovo da nema. Baš zbog toga, na nama je da u svakom trenutku kada osetimo zamor, zasićenost i rutinu, pomislimo na Vas... da bi, uvek iznova, shvatili da, po prirodi posla kojim se bavimo, ne polažemo ama baš nikakvo pravo na tako nešto.